

ВИРІШЕННЯ ОСВІТНІХ ПРОБЛЕМ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН У ВИЩІЙ ШКОЛІ США

Сідун Лариса Юрївна

м.Ужгород

Американська освітня система достатньо успішно реалізує всі ознаки демократизації освіти, однак проблема доступності вищої школи залишається не повністю вирішеною. В статті розглядаються питання розвитку поліетнічної освіти в США. Підкреслюється зумовленість розвитку полікультурної освіти наявністю багатьох етнічних груп у сучасному американському суспільстві.

Ключові слова: полікультурна освіта, США, етнічні групи.

Ускладнення соціально-політичної ситуації в Україні зумовило підвищення інтересу вітчизняних учених до проблеми міжнаціональних взаємовідносин, освіти, мови навчання і спілкування національних меншин (С.Бевз, В.Кузьменко, І.Левченко, І.Мигович та ін.). Аналіз наукової літератури свідчить, що подібні проблеми існують в багатьох інших країнах, досвід яких вартий вивчення. Зокрема, це стосується США, де, як відомо, проживає дуже багато різних національностей.

Упродовж останніх десятиріч однією з найбільш складних і визначальних проблем не тільки американської школи, але й суспільства в цілому є проблема забезпечення загальнонаціональної єдності в умовах все більшої етнічної і расової різноманітності. Ця проблема стосується безпосередньо й вищої освіти як з позиції забезпечення її доступності для представників всіх етнічних і расових груп, так і з точки зору структури вищої школи США і змісту вищої освіти, який має відповідати такому етнічному різноманіттю. Це призвело до розвитку окремих напрямків теоретичної думки, які отримали загальну концептуальну назву «багатокультурна освіта» або «полікультурність». Зародження відповідних ідеологій було обумовлено зростанням міграційних потоків в США у другій половині ХХ ст., а також послідовною демократизацією цієї складної і вразливої для американського суспільства сфери, яка прискорилася після проведення конституційної реформи 1960-х рр. Великий вплив на становлення «полікультурності» здійснили дві теорії. Теорія асиміляціонізму (А.Аптер, О.Паттерсон, А.Шлезінгер) опирається на концепції «плавильного котла» та англоцентризму. Поряд із визнанням культурного і етнічного різноманіття сучасного світу, підкреслюється неперемінність і мінливість особистісної належності до певного етносу або культури внаслідок об'єктивних процесів глобалізації і універсалізації суспільства, що призводить до стирання меж етносів і культур. Іншою загальною тенденцією є переважання інтересів групи над інтересами її окремих членів. У зв'язку з цим метою освіти, на думку асиміляціоністів, повинно стати намагання до інтеграції суспільства, а не сегрегація і сепаратизм. Досягнути суспільної єдності можна тільки через залучення студентів до єдиної загальноамериканської національної державної культури, мови і системи цінностей, які відображені в Конституції США 1787 р. і Декларації незалежності, а також мають певні загальні риси (висока технологічність, капіталістична економіка). Особливе значення в цьому відіграє освіта взагалі і вища освіта зокрема [1, с.61].

У теорії культурного плюралізму (М.Асанте, М.Гордон, М.Сейрап) підкреслюється плюралістична природа демократичних суспільств, які базуються на свободі різноманіт-

тя і толерантності. Велику роль у соціалізації особистості відіграє етнічна група, оскільки будь-яке складне суспільство має чітку етнічну структуру, а культурна етнічна самоідентифікація особистості визначає і її внутрішні структури, і її стійкість, і позитивність у зовнішньому соціальному світі. Теорія культурного плюралізму заперечує положення про вищі і нижчі культури, ідеологію «плавильного котла», підкреслюючи необхідність включення в освіту культурно-значимих, етнічних елементів [1, с.62]. Концепція культуралізму у практиці вищої освіти США виражається у все більшому розповсюдженні «етнічних» коледжів і університетів з переважно традиційним навчанням представників певних етнічних меншин. До них належать 105 так званих «історично чорних» університетів, які були створені після відміни рабства і сегрегації для етнічного населення, «племенні» коледжі (біля 50), які орієнтовані на надання освіти корінним жителям Америки. Крім того, відслідковується тенденція до заохочення розвитку іспаномовної освіти у деяких південних штатах (Каліфорнія, Флорида, Техас) [2, с.22].

Розглянуті концепції стали основою теорії полікультурності або багатокультурної освіти (Дж.Бенкс, С.Ньето, К.Смітер), сутністю якої є ідея гармонійного поєднання етнічного і загальнонаціонального у розвитку особистості, при цьому заперечується повний сепаратизм (культурний плюралізм) і абсолютна інтеграція (теорія асиміляції). Мета полікультурності – створення відкритого суспільства, в якому представники всіх груп (соціальних, культурних, етнічних) мають можливості для саморозвитку, самоактуалізації зі збереженням унікального культурного походження. Основними характеристиками плюралістичного суспільства, за теорією полікультурності, є взаємозалежність, розвиток і співпраця. Формування теорії полікультурності розпочалося у 1980-і рр., а її засновником вважається Дж.Бенкс, який першим досліджував освітні заклади як соціальні системи у багатокультурному контексті. Концептуальною ідеєю багатокультурної освіти, на думку Дж.Бенкса, стала «освітня рівність», тобто рівність в отриманні достойної освіти для всіх членів американського суспільства, незалежно від кольору шкіри, релігії, мови. Досягнення даної мети виявилось неможливе без повної реорганізації системи освіти США, основними об'єктами якої стали: освітня політика, зміст освіти, методи оцінювання і контролю, методика і технологія навчання, підготовка педагогічних кадрів. Ця концепція на сьогодні визнана найбільш сучасною і актуальною, оскільки за прогнозними оцінками американських демографів, до 2050 р. нинішні «меншини» стануть за кількістю більшістю [3, с.40]. У працях Дж.Спрінга, П.МакЛорена, Г.Гіруа були зроблені спроби синтезувати теорію полікультурності і популярну на Заході глобалістику, що проявилось у концепції «глобальної освіти», під якою розуміється формування нового бачення світу на основі холистичних і гуманістичних поглядів, сучасного відношення людини до середовища, в якому вона живе. Глобальна освіта, таким чином, переносить центр уваги на взаємозв'язки між країнами і регіонами в глобальному масштабі, формує знання, поведінкові стилі і установки, які необхідні для повноцінної участі особистості у житті світу.

Національне Бюро перепису населення США провело прогностичне дослідження і зробило висновок про те, що

до 2050 р. частка представників етнічних меншин становитиме 47% від загальної кількості населення США [4]. Вже в середині 1990-х років більше половини всіх школярів, які проживають у 25 найбільших містах США, були представниками національних меншин [5]. У таких штатах як Каліфорнія, Арізона і Техас національні меншини вже стали більшістю населення. Прикладом є Університет Каліфорнії в Берклі і Лос-Анджелесі, де представники національних меншин наприкінці 1990-х рр. переважали за чисельністю контингент білих студентів [6]. Варто зауважити, що 1980-90 рр. стали періодом найшвидшого збільшення темпів зростання чисельності населення серед національних меншин за минуле століття.

Таким чином, однією з найбільш соціально та політично значущих проблем сучасного американського суспільства в цілому і системи вищої освіти США є проблема десеєграції, подолання наслідків багатовікової політики расової дискримінації. У системі вищої освіти це виявляється, перш за все, в політиці забезпечення рівних можливостей отримання вищої освіти для представників різних расових, національних, мовних, конфесійних груп і, більше того, надання більш сприятливих умов для представників меншин. Ця політика передбачає комплекс політичних, юридичних, фінансових, інституційних та інших заходів, реалізованих за підтримки держави. В той же час, існує низка об'єктивних і суб'єктивних перешкод для швидкого і ефективного вирішення даної проблеми. Так, представники національних меншин не можуть обрати для навчання будь-який вищий навчальний заклад, що зазвичай зумовлено низьким рівнем шкільної підготовки, бідністю. І хоча кількість вступників до вузів США серед даної категорії осіб збільшилася за останні десятиліття на 75% (у період з 1980 р. по 2011 р. чисельність зросла з 1,9 до 7,8 млн. осіб), багато в чому це збільшення відбулося за рахунок загального збільшення населення, до складу якого увійшли національні меншини [4].

Протягом всього існування системи вищої освіти в США кількість абітурієнтів серед корінного населення Америки була надзвичайно малою і становила близько 0,7%. Продовженню їх навчання у вузах перешкоджають погана шкільна підготовка, брак коштів, віддаленість місця проживання від навчальних закладів. У період з 1980 по 2011 рр. кількість корінних американців, які вступили до вузів збільшилася до 0,9%. Але, як свідчать статистичні дані, за досліджуваний період індіанці стабільно становлять всього 0,3% робочої сили США, в тому числі 0,4% від загальної кількості викладацького складу вищих навчальних закладів США [4].

Значна кількість представників етнічних меншин отримує освіту у дворічних коледжах. Так, у 2011 році тут навчалися американці мексиканського походження (іспаномовні) – 15%, і 14% афроамериканців [4]. Слід підкреслити, що в американському суспільстві у 80-ті роки спостерігався певний скептицизм щодо доцільності даної освіти та її подальших перспектив, зменшилася кількість абітурієнтів. Однак,

з 1990-го року чисельність вступників дещо зросла – з 50,9% усіх випускників ЗОШ у 1980 р. до 56,6% – у 1990 р. Визначальним фактором збільшення студентів стало зростання їхньої кількості за рахунок абітурієнтів іммігрантів, які приїжджали в США в основному з країн Латинської Америки і Азії. Багато з них потребували вивчення англійської мови, граматики та читання на рідній мові. Дворічні коледжі забезпечували таку підготовку за спеціально розробленими програмами. Таким чином, 24% від загальної кількості студентів зазначених закладів становили студенти етнічних меншин, яких приваблювала невисока вартість навчання, зручне розташування, широкий доступ до навчальних програм.

За останні десятиліття в дворічних коледжах спостерігається тенденція до збільшення частки студентів-афроамериканців. Так, у 1980 році у цих коледжах навчалось 40% всіх темношкірих випускників шкіл. Станом на 2011 р. ця цифра становить 44,8% [4].

Структурною складовою системи вищої освіти США є етнічно-расові коледжі, в яких навчаються афроамериканці, американські індіанці і іспаномовне населення країни. Звичайно, після прийняття антидискримінаційного закону в 60-х роках ХХ ст. було узаконено право расово-етнічних меншин на навчання нарівні з білими американцями в будь-яких освітніх закладах країни. Але історично сформовані групи етнічних коледжів продовжують функціонувати й по сьогоднішній день.

Цікаво відзначити, що президенти США надають важливого значення вирішенню расово-етнічних проблем. Наприклад, у 2004 р. президентом Бушем було засуджено надання пільгових квот за расовою ознакою, які були встановлені в університеті Мічигана [8]. Згідно цих квот, приймальна комісія університету віддає перевагу абітурієнтам, які належать до расових меншин. Дж. Буш назвав ці квоти «несправедливими і невідповідними конституції США». Виступаючи проти расової політики вузів, Буш привів у приклад штат Техас, де у вищих навчальних закладах здобувають освіту студенти різних національностей без введення квот і обмежень для абітурієнтів. У зв'язку з цим президент підкреслює, що замість жорсткого регулювання національного складу, варто звернути увагу на якість середньої освіти таким чином, щоб випускники шкіл з небагатих родин, якими в основному є расово-етнічні сім'ї, мали змогу вступити до вузу.

Отже, американська освітня система достатньо успішно реалізує всі ознаки демократизації освіти, однак проблема доступності вищої школи залишається не повністю вирішеною. Державна політика, спрямована на забезпечення рівних можливостей в отриманні освіти проводиться в США протягом останніх десятиріч, проте досить значна кількісна різниця між багатими і бідними студентами, англійськими дітьми і дітьми, які недосконало володіють мовою, афроамериканцями, латиноамериканцями та білим населенням скорочується дуже повільно.

Література та джерела

1. Воловикова М.Л. Историко-педагогические аспекты развития теории и практики многокультурного образования в США: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / М.Л.Воловикова. – Ростов-на-Дону, 2001. – 153 с.
2. Дмитриев Г.Д. Анатомия американского университета / Г.Д.Дмитриев. – М.: Народное образование, 2005. – 224 с.
3. Hu-DeHart E. The Diversity Project: Institutionalizing multiculturalism or managing difference? / E.Hu-DeHart // *Academe*. – 2000. – Vol. 86(5). – P.39
4. Digest of Education Statistics [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://nces.ed.gov/programs/digest/2011menu_tables.asp>. – Загол. з екрану. – Мова англ.
5. Wahab Z. Liberation. Multiculturalism, and Professional Education / Z.Wahab // *Ethical and Social Issues in Professional Education* / Ed. by C.M.Brody, J.Wallace. – State University of New York Press, 1994. – P.133-145
6. Education for Democracy: Contexts, Curricula, Assessments / Ed. by W.C.Parker. – The Ohio State University: Inf. Age Publ. Inc., 2002. – 242 p.

7. Giroux H. Teaching in the Age of "Political Correctness" / H.Giroux // The Educational Forum. – 1995. – Vol.58. – № 2. – P.132
8. Кочетков Г.Б. Управленческая инициатива Дж.Буша / Г.Б.Кочетков // США-Канада: экономика, политика, идеология. – 2004. – № 2. – С.99-106

Американская образовательная система достаточно успешно реализует все признаки демократизации образования, однако проблема доступности высшей школы остается не полностью решенной. В статье рассматриваются вопросы развития поликультурного образования в США. Подчеркивается обусловленность развития поликультурного образования наличием множества этнических культур в современном американском обществе.

Ключевые слова: поликультурное образование, США, этнические группы.

The American educational system implements quite successfully all the features of the education democratization, but the problem of affordability of high school has not been completely solved. In the article the development of policultural education in the USA has been considered. It has been underlined that the development of policultural education in the USA is a result of existence of different ethnick cultures inthe multinational modern American society.

Key words: policultural education, the USA, ethnick groups.